

ערב מלחמת-העולם השניה יצאו כוחות-המגן של הישוב מבית-ספר לאי-קל, של שלוש שנות „מלחמה-זעירה“ ומאמ- ציה-שמדה של הטרוריות הערבי, מאמצים שלוו בפעילות מדינית, אשר הצליחה בסופו-של-דבר להביא לידי פרסום „הספר הלבן“ של 1939, הגזור על העליה ועל ההתישבות היהודית בארץ-ישראל.

לפי הכלל ההיסטורי של „אתגר-ותגובה“ באו בשלוש שנים אלו בזה-אחר-זה, צעדים שתרמו להתעצמותו של הישוב: בתחום הכלכלי: ביצור העמדות היהודיות בנמלים ובמערכת התחבורה-האספקה, שהזינו את הישובים העבריים על אף מאמצי בלוקדה ערבית, פנימית וחיצונית; נטילת סמכות שלטונית-למחצה בתחומים שונים על-ידי הארגון הישובי והציוני, שגולת כותרתו: ראשית הסדרת העליה בדרך העצ- מית — ההעפלה; הקמת כלים שנשאו בעולו הכספי של המאמץ המלחמתי שנדרש לעמידה בפני ההתקפות הערביות — בדמות קרנות כ„כופר-הישוב“ וכדומה. דומה היתה ההתפתחות גם בחזית הבטחונית-ההגנתית. עם היריות וההתנפלויות — ביצור מוגבר של ישובים; מול השחתת מטעים ושדות והתנקשויות מן המארב — יציאה מן הגדר והופעת ה„ניידות“ הראשונות; עם נסיונות ההשתלטות של כנופיות על חבלי-ארץ שלמים — „קידום עמדות“ — חדירת „החומה והמגדל“ לחבלי-ארץ חדשים והקמת „פלגות-לילה“ ופלוגות-השדה (ה„פור-ש“); מול ראשית הופעתם של „כוחות-השדה“ הערביים בפיקודו של קאוקגי — הגברת הכשרתם של המפקדים בארגון ה„הגנה“ והדגשת אימוני השדה; עם ההיקף הארצי של ההתנפלויות — גיבוש ארגוננו הגושי, המחוזי והארצי, והנחת יסודות של מטה צבאי; וב„שלוחה המוסוית“ של כוחנו הבלתי-ליגאלי — מאות ואלפי הנוטרים, מחזיקי הנשק הליגאלי לסוגיהם — החלה מתגלמת ראשיתה של דמות-חיילית, בתהליך סיגול כושר-עמידה צבאי לישוב.

סיכומן של שנים אלו הוא — התחסנות, התלכדות, התחשלות. ומכאן, עם פרוץ מלחמת-העולם ובמהלכה, הצמיח גזע הישוב המתגונן ענפים — שהפכו במשך הימים לשרשיו של צבא- ההגנה-לישראל.

חזיון ההתנדבות ההמונית לשירות מלחמתי עם פרוץ מלח- מת-העולם, גם אם סוכל ברובו על-ידי שלטון עויני, שימש נתיב, והבשיל נסיון, לקראת כושר-הגיוס הממלכתי שלנו, ונשתלב כבר אז בהקמת מסגרות ראשונות של גדודי החי"ש, הוא חיל-השדה.

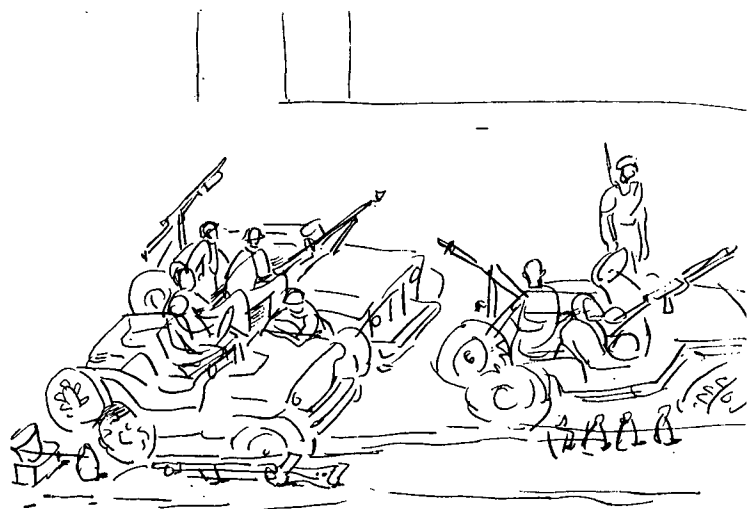
עם התקרב הסכנות מצפון ומדרום, נולדו „פלוגות המחץ“ (פלמ"ח) המגויסות, שזמנן חולק בין עבודה חקלאית לאימור- גים; טופחה רשת סיירים ונקתה „דעת-הארץ“ השרשית, תנאי לשליטה אמתית בה; חושלו כושר-פשיטה ויכולת במב- צעי קומנדו; נוצרה עתודה-ארצית עצמאית ראשונה בידי הפיקוד העברי הריבוני.

כדי-בבד עם אלו נתחוללה ההתגייסות לצבא הבריטי, על יחיי- דותיו השונות, תוך חתירה לרכוש נסיון צבאי על-ידי שירות ביחידות לוחמות, ששיאה בחטיבה היהודית הלוחמת, אשר העניקה לקח והתנסות, בכושר פיקוד ומטה ובפעולה בתנאי חימוש חדיש, ביחידות ובעוצבות — והיתה דוגמה, לאחרים ולעצמנו, של צבא עברי-בועיר-אנפין, אם-כי עדיין במסגרת זרה וכובלת. קטנה בכמותה אך גדולה באיכותה ובמשקלה

הדור שעשה צורה

מאת רביאלוך י. רבין

ראש הצמח הנלרי

וקודם כל — על כמה עובדות יסוד שהשתנו ב"תשתית" הסגולית של קיומנו:

● העליה, מבחינת שערי הכניסה — שלא כאז — בידנו ובסמכותנו היא. בחוקה מתרחב ומתעבה המסד האנושי של המדינה — והיא אף תורמת משלה להזנת הישגינו ולהרחבתם.

● ממדי גיוסנו — אחוז קליטת יוצאי-הצבא ומשך שירותם — הוא פרי החלטותינו אנו; על כן יכול גודל צבאנו להיות אופטימלי מחושב — לפי הצרכים, ובמסגרת יכולתנו לשאת בעול הכלכלי.

● מערך ישובי "חומה ומגדל" התפשט כמעט על פני כל שטחה של המדינה. ציפוף יחסי של ההתיישבות, ההיאחזות בגבולות מאז 1949, ארגונה ושכלולה של ההגנה המרחבית — הפכו את ההתחלות של 1938—1939 למציאות כוללת.

● יכולתנו הטכנית ותכופות גם מעופנו הטכני-המדעי — גדלו עשרת מונים; אם כי המצוה עודנה למד ולמד עוד, והוסף חקר ודעת.

● התחבורה הימית והאווירית של ה"אי" שלנו עם העולם הגדול — בידנו היא, ונעשית בספינותינו ובמטוסינו אנו. אוכלוסייתנו נזונה ברובה ממקורות פנימיים. הייצור העצמי של אלף פריט ופריט הנחוצים לכוחות-לחימה, ולכוחות-לחימה מודרניים בכלל-זה — הוא עובדה, אם כי גם כאן יש להוסיף ולהוסיף עליה. לעומת עובדות-יסוד חיוניות אלו — ומהן מהפכניות-ממש בגודל חיובן — מזדקרות כמה וכמה עובדות מזעריות ומחייבות. אכן, ברובן הנן תוצרת-חוץ; אך עובדה זו אינה עושה אותן נוגעות בנו פחות ואינה גורעת ממשמעותן לגבינו.

הסמלי היתה פעולת הצנחנים, "מאחורי הקוים" שבארצות הכיבוש הגרמני (גם היא, כהתגייסות, בצוי מפקדת ה"הגנה" — הארגון הישובי הלאומי).

שלושת גילויי-צמיחה אלה של שנות מלחמת-העולם — החי"ש, הפלמ"ח והחי"ל — בצירופם, אפשרו את התהוותו המהירה-עד-להפליא של צה"ל ואת התבססותו של כושר-צבאי יהודי ללא תקדים.

בכוח אלה עמדה מדינת ישראל בפני "מסע-שבעת-המלכים" ב-1948, לאחר שכוחות ההגנה מוטטו את נסיונה של ההנהגה הערבית בארץ לחסל את הישוב היהודי ואת המדינה בשלביה המוקדמים. לא באפס-יד הושג הדבר. הפריסה המכוונת, על פני מפת מוקדי-הסכנה ונקודות-התורפה של הארץ, של הגרעין הראשוני, הקטן, של כוחותינו המגויי-סים — הגדודים, ולאחר-מכן החטיבות, של הפלמ"ח והיחידות הראשונות של החי"ש, שבחלקן עדיין עמדו בהתארגנותן — רק במחיר מאמץ עילאי אפשרה היא לנו לשמור על מערכת עמדותינו בארץ ועל עורקי-התחבורה החיונים המקשרים אותן. אף כאן חזרה — על רמה גבוהה יותר ובהיקף ועצמה רבים יותר — תמונת ההתפתחות ההכרחית והטבעית: מהגנת הישובים והעמדות — ליציאה החוצה; מקרבות עיר ומפשטות על תחבורה ועל מרכזי-כנופיות — למסע-י שדה לתפיסת שטחים, להשתלטות על אזורים-מפתח, ליצירת רצועות-שליטה-ושלטון רצופות ומתחברות, לגיבוש מרחב-מדינה מוגן. תוך כדי אלה — לימוד, למעשה בשדה, ולהלכה, בבסיסי-האימון שהוקמו בחפזה; הכשרת חייל תוך שבוע ומפקד תוך חודש או תוך חודשיים, בנית עוצבות והקמת חזיתות, גיבוש מנגנונו המרכזי של המטה-הכללי והקמת מערכת גיוס, ציוד, הספקה והדרכה. ובמקביל לכל אלה — אותו לימוד אשר שום אחר לא ישוה לו: רכישת הנסיון,

הקשה, המחויב והחיוני בפקוד על יחידות בקרב עצמו, במהלכם של מבצעים סבוכים, ברגעי הכרעה קריטיים: נתחשלה הפלדה של דור מפקדי גדודי הפלמ"ח והחי"ש, מעצבי דמות צה"ל כצבא בעל מסורת לחימה. ממלחמת-הקוממיות יצא צה"ל, שוב, בשלב נוסף, גבוה-יותר, של התפתחות הכושר הצבאי: מספר רב של עוצבות-יסוד; נסיון בניצוח אופרטיבי-אסטרטגי ארצי — ובעמידה בפני קואליציה של צבאות; עיצוב מסגרות תקניות, חיליות וכלל-חיליות, פיקודיות-מרחביות; ולפחות בסיסי-מוצא להמשך התעצמות, שכלול והתבגרות, בתחומה של כל זרוע ושל כל חיל-מקצועי.

רובנו זוכרים עוד מציאות זו — שהיתה כה חדשה בשבילנו אז — ואשר אליה הגענו בתום עשור-הלבטים-וההתפתחות: 1949—1939.

בבואנו לסקור עתה את מה שהוסיפו לנו 15 השנים הנוספות שעברו מאז, ודאי שאפשר, בתחום הצבאי-המובהק, לחזור על לא-מעט מן הסיכום ההוא, שב-1949.

איבתם החרפה של גורמים רבים וחזקים סביבנו — לא פגה כלפינו. אדרבא, היא עלתה על רמה חדשה, בראש וראשונה בתחום החימוש והטכניקה, הנעזרים במקורות חוץ וביעצת-חוץ; ויניקתה מתמדת מזעזעים פנימיים וממועקות פנימיות.

בטרם תפוג האיבה, והסכנה המלווה אותה, כלפינו — יעבור עוד, כנראה, זמן לא-מבוטל. עלינו להיכון נמרצות לקראת יום הפקודה; ואם נצליח — להיכון כך שיום-פקודה זה לא יבוא כלל, כי אלה המפקדים עליו יאלצו לשקול ולהסיק כי לא לטובתם יהא.

מה מוטל עלינו לקראת המבחנים הצפויים לנו?

דברים אחדים בתחום אורית-הצבא ורוח אנשיו:

הבעיות והתביעות הניצבות לפנינו כיום כבר אינן אלו של מדינה-בהתהוותה, העומדת רק לעלות על פסי מסעה הממלכתי, ושל כוח המתחיל רק לעטות את לבוש-שריונו של צבא גלוי, מוכר וסדיר. עם כל הקוצר היחסי של הדרך שמאחורינו — כבר עשינו כברת-דרך לא-מבוטלת; והצעידה בה הקנתה לנו סוגי-יכולת ורמות-יכולת לא ידענום בעבר. אמות-המידה בכמה ממושגינו ותביעותינו שונות משהיו. אף-על-פי-כן, הנמשך — רב במהותו מן המשתנה; הזהות עם מקורנו — משקלה רב מן השוני.

● אולי אין עוד בקרבנו מקום כה רב כבימי „יצירת-בראשית“ שלנו לתחושת-החידוש — אך רב, ממש כמקודם, הצורך ליוזמה מתמדת ולחידוש תוכן, צורות ואמצעים, להרמת הכוונות יום-יום.

● במסגרת חובת-שירות כללית, צבאנו אינו מושתת עוד כולו על התנדבות. אך במרכז יעודיו של הצבא עומדים, ויעמדו, חילות-של-מתנדבים, שההתנדבות האישית והשותפות הקיבוצית העמוקה הנובעת ממנה, הן רוח-אפס, ותמצית תקוותם לנצח את האויב.

● מבחינת עובדות מספריות, כוח-המגן שלנו אינו בבחינת חלוץ-העם, שכן הוא עתה העם כולו. אך יש בצבא הכרח בהחלצות, אישית וקיבוצית, כי בלעדיה יחסר הצבא את הדינמיות, את הגמישות, את היותו מכון כולו ובתנופה אל מטרותיו.

כוח הוא רקע מציאותנו-אנו כיום — ועמידתנו למול הסכנות והאתגרים הנשקפים מן העבר-ההוא של הגבול. ודומה כי על אף השינויים שחלו בצורות ובאמות-המידה — נמשכת המסורת: יצירת עובדות חדשות, התנדבות, היחלצות.

אנו ניצבים גם כיום בפני שלוש עובדות שאין להתעלם מהן:

● קלושים הם, כאמור, הסיכויים לנכונות שכנינו להגיע לכלל הידברות עמנו, ולהפסיק — מילולית לפחות — את התנגדותם לקיומנו. לכן קלושים גם הסיכויים להפחתת האיבה הערבית כלפינו.

● זוהי אחת הסיבות והמניעים (אך לא המניע היחיד) להתעצמות הצבאית של ארצות ערב, ובעיקר של מצרים, בכל תחום ובכל שטח שרק יש ביכולתן להגיע אליו ולעשות בו.

● גדלה והולכת למראית-עין הסתירה בין מאמץ הערבים לגידול עצמתם הצבאית לבין ביטויי שהישה, יוסיוס, לאורך גבולותינו. במחצית הראשונה לקיום מדינתנו — וליתר דיוק עד מסע-סיני — היו כוחותיהם של אלה שבחרו להיות אויבינו מרוכזים לאורך הגבולות, ומערכת-פגיעות מכוונת הופעלה על גבולות ישראל ולעתים גם בתוכם פנימה. תקריות-גבול, חבלות ופגיעות בנפש וברכוש על-ידי מסתננים מזוינים היו בבחינת לחם-חוק לתושבי ישראל. כך היה עוד לפני עשר שנים.

כיום, ההתעצמות הצבאית הערבית, ובראש ובראשונה המצרית, אינה מתבטאת עוד בריכוזי צבא לאורך גבולותינו ובהפעלת מסתננים ומחבלים. עובדה זו פותחת פתח לטעות אופטית — ואופטימית — באשר לחומרת הסכנה שמדינתנו צפויה לה. אולם חובתנו להעריך את הדברים נכונה ולזכור כי הסכנה לא נמדדת לפי ריבוי או מינון של תקריות-גבול אלא בעצמתו של כוח-האויב העשוי לשאת את הסכנה לעברנו. עלינו לזכור היטב, שלא רק מסיבות מדיניות, פרי מערכת-סיני בשעתה, ותחושת הסיכון שבהתגרות קלת-דעת עם צה"ל, גרמו וגורמות לשוני זה שבהיערכות שכנינו, אשר לא חדלו להתנכל לנו. גם התמורה החשובה שחלה בינתיים בצביון הכוחות וטיב סוגי-הנשק העלולים להיות מופעלים נגדנו מאפשרת, מצדה, היערכות זו; והיא גם גורמת לה. בזמננו עשויה היערכות עמוקה ורחוקה יותר (וזהירה יותר, לכאורה, מבחינת ההתרחקות מכוחות צה"ל), לצעוד שלובת-זרוע עם טיפוח אמצעים להתנפלות מהירה ופתאומית יותר, ואף רבת-מחץ ומחבלת יותר. עלינו להודות כי עובדת השקט היחסי בגבולות ובלימת ההסתננות האלימה יוצרת בקרב חלק לא-קטן מן הציבור, שאינו חי את הבעיה יום-יום, הרגשה קלה יותר מכפי שמוצדק שתהיה הרגשתנו. מול עובדות אלו ניצבת כיום בפנינו הבעיה המרכזית: כיצד לקיים, נוסף על גיוס האמצעים, האנשים והידע — מתח-עבודה ועירות מחשבתית ושכלית אשר יהיה בכוחם להבטיח כי אם — על אף שקט יחסי בגבולות — יופיעו יום אחד מולנו ומעלינו כוחות האויב, המתכוננים עתה אי-שם במעמקי מצרים, הרי ינכחו לדעת כי על אף שינוי תכסיסם, בהצבת עיקר כוחם ועצמתם הרחק מגבולנו, לא נחלשו מאמצינו לבנות את הכוח שיקדם את פניהם, וכי לא תשה עצמתו של כוח זה אף במצבים חדשים.

ואל נשכח: כיום, כבעבר, הננו צבא-מילואים; וחובתנו היא למצוא את הדרכים לקיים בנו אותן תכונות של כוונות ומתח הדרושות למען העיקר: — והוא, שאם יקרה דבר — יהיה צבא-המילואים שלנו ערוך ונכון, וניצב במועדו במקום הנכון.

במאמצי להשיג, בכללותו, מטרה עיקרית זאת, ניצבים בפני צה"ל שלושה אתגרים.

האתגר הראשון הוא זה של השגת הכוח:

● כוח מספרי, בלוחמים ובעוצבות — לפחות כדי ה„מינימום האופטימלי“ המאפשר לנו, ביחסי איכות וכמות נתונים, לסכל נסיונות החקפה ולקצץ יד מתנכלת;

● כוח חימושי, שיעמוד ברמת השגיה ואפשרויותיה של התקופה, ושהיה גורם מספיק ב„כפל האריתמטי“ של

צה"ל: הכפלת נכונותם ושליטתם של חיילנו בטיבו ובעצמתו של ציוד משוכלל, חדיש ורב־אפשרויות.

● כושר מבצעי־מקצועי וטכני־שכלתי, אשר בהתבססו על העצמה והחימוש יתן לצה"ל את היכולת לפעול באופן בוטח ומחושב, בשילוב של עוז־נפש ושיקול ק־רוח.

האתגר השני הוא של קיום המתח בציבור, בחיל־המילואים ובצבא־הקבע, מתח שבכווחו נוכל לקיים קצב־עבודה הולם, עירנות למתרחש ונכונות לשינויים — כך שתוך אתראה

קצרה יוכל צה"ל, בבוא הצורך, לגלות כושרו ועצמתו לא רק בבנית הכוח אלא גם בהפעלתו.

האתגר השלישי — שיש לו, בעצם, חלק בכל אחד משני הקודמים, הוא מציאת הדרך לשלב את הטכנולוגיה והשגיה במערכת אמצעי־הלחימה שלנו, ולעשותם יעילים ביותר בכל סוג־מלחמה שנצטרך להילחם.

מהן הדרכים להשיב לאתגרים אלה?

ראשית — עירות. עירות לנעשה סביבנו, מקרוב ומרחוק — ועירות לנעשה בתוככי המדינה; תשומת־לב למידת התקד־מותנו הכלכלית, הטכנית, ההשכלתית, שכבר הושגה — ולנקודות־התורפה שטרם חווקו וחוסנו — כדי לנצל את מלוא אפשרויותיה של ההתקדמות שהושגה ולהזעיק לפעולה לגבי נקודות התורפה שנתרו.

כדי לקיים מתח ועירות הכרחיים אלה, דרוש גרעין — שיהיה מקצועי בידענותו, קבוע בשירותו, אך מתנדב בהר־גשת השליחות שלו. ובצדו של צבא־קבע — המתנדב מיסודו — נדרשת גם התנדבותו של חיל־החובה, המגויס אמנם לפרק־זמן נתון, בתוקף החוק, אך בזמן זה של שירותו יש להביא לכך כי כל חייל יהיה שרוי באוירה של התנדבות ובנכונות לעשות מעל ומעבר לחובתו.

שנית — לימוד. כמו בעבר, יש לשקוד על ההתפתחות בצבאות העולם; לעקוב אחרי חידושי המחשבה הצבאית והישגי הטכנולוגיה התעשייתית והמלחמתית; לדאוג להרחבת אופקם של אנשי צבא הקבע והסגל הפיקודי של חיל־המילואים.

הליכה בשתיים אלו תובילנו לקיום מתח מחשבתי שיאפשר לנו לראות את הסכנות גם כשהללו אינן ניצבות עדיין על גבולנו ממש, שנקנה לנו את היכולת לתכנן מראש תגובה למכה, שישכילנו לקיים צבא בעל אגרו־פעצמה חזקים, המסוגל לכמה סוגי מלחמה ויודע לשלב אותם זה בזה בשעת הצורך.

בין הכלים השונים שבידי צה"ל, המשמשים להכשירו לקראת השגת יעודו, אחד הותיקים והרציפים הוא „מערכות", אשר זה 25 שנה קורע לאנשי־צבאנו אשנבים לעולם הצבאי הרחב. על „מערכות" להוסיף ולסייע לאנשי צה"ל — לקציני הקבע והמילואים כאחת — להחזיק את האצבע על הדופק לגבי כל תחום ותחום בהתפתחות הצבאית, התיאורטית והמעשית כאחד.

יהיה „מערכות" גם בעתיד כאחד המלאכים הניצבים על אנשי־צבאנו וקוראים להם: „למדו, חישבו, והתחשלו". כי ישנה עדיין אמת בסיסמה שהועלתה ע"י „מערכות" בראשית מלחמת הקוממיות: „כחוסן החנית — רוחב הקגן לעם".